

МРНТИ 16.21.21

Ф.Қ.Атабаева

«Туран» университеті, филология ғылылымдарының кандидаты
Алматы, Қазақстан

ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ АҚПАРАТТЫҚ- КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аннотация: Ақпараттық ағымның күшеюінен студенттер мен мамандарды тәрбиелеп, оқытудағы әдістеменің түрлері мен мәнін түбегейлі өзгерту қажет. Білім берудің мақсаты сол білімді беріп және сіңіріп қою ғана емес, сол алған жаңа білімнің негізінде кәсіби мақсаттарды дайындай білу.

Қазіргі таңда, күндізгі бөлімде оқып, жоғары білім алу мүмкіншілік халықтың мұқтаждықтарын қанағат ете алмайтындықтан, сырттай білім алатын студенттердің кәсіби дайындықтарын одан ары арттыру мәселелерін шешуді қолға алуды талап етеді. Мыңжылдыққа өту кезеңінде білім беру саласы адамзат капиталы мен білімінің ең негізгі құнды стратегиялық ресурстарының бірден-бір көзі болып табылмақ. Және де оның негізгі алға қарай жылжыта өркендететін тетіктерінің бірі ақпараттандыру болмақ.

Тірек сөздер: деңгей, компьютерлендіру, ақпараттандыру, қашықтықтан білім беру, оқу үрдісі, ақпараттық, сараптама, мұқтаждық.

Ф.Қ.Атабаева

Универсиетет «Туран», кандидат филологических наук
Алматы, Казахстан

ВАЖНОСТЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ И КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация: С усилением информационного потока необходимо кардинально изменить виды и сущность методики воспитания и обучения студентов и специалистов. Цель образования не только дать и усвоить эти знания, но и подготовить профессиональные цели на основе полученных новых знаний.

В настоящее время, поскольку возможность обучения на очной форме получения высшего образования не может удовлетворить потребности населения, необходимо приступить к решению вопросов дальнейшего повышения профессиональной подготовки студентов заочной формы обучения. С наступлением нового тысячелетия сфера образования станет единственным источником человеческого капитала и основных ценных стратегических ресурсов образования. И одним из ключевых механизмов его продвижения станет информатизация.

Ключевые слова: уровень, компьютеризация, информатизация, дистанционное образование, образовательный процесс, информационная, экспертиза, нужда.

F.K. Atabayeva

University “Turan”, candidate of philological sciences. Almaty, Kazakhstan

THE IMPORTANCE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATION

Annotation: With the strengthening of the information flow, it is necessary to radically change the types and essence of the methods of education and training of students and specialists. The purpose of education is not only to give and assimilate this knowledge, but also to prepare professional goals based on the new knowledge gained.

At present, since the possibility of full-time higher educating cannot meet the needs of the population, it is necessary to start solving the issues of further improving the level of professional training of students of correspondence education. During the transition to the new millennium, the education sector will become the only source of human capital and the main valuable strategic resources of education. And one of the key mechanisms for its promotion will be informatization.

Keywords: level, computerization, informatization, distance education, educational process, information, expertise, need.

21-ғасырдың басында білімнің атқаратын рөлі бүкіл дүниежүзінде арта түсті. Мемлекеттің саяси және шаруашылық статусын сол елдегі білімнің деңгейінің қаншалықты жоғары екендігін, жалпылай айтқанда, ақпаратпен қаншалықты қамтылғандығын бейнелейді. Ал мұндай жағдайда мемлекетке сәтті қызмет ететін, қазіргі заманның талаптарына сай білікті мамандар өте қажет. Ақпараттық ағымның күшеюінен студенттер мен мамандарды тәрбиелеп, оқытудағы әдістеменің түрлері мен мәнін түбегейлі өзгерту қажет. Білім берудің мақсаты сол білімді беріп және сіңіріп қою ғана емес, сол алған жаңа білімнің негізінде кәсіби мақсаттарды дайындай білу.

Қазіргі таңда күндізгі бөлімде оқып, жоғары білім алу мүмкіншілік халықтың мұқтаждықтарын қанағат ете алмайтындықтан, сырттай білім алатын студенттердің кәсіби дайындықтарын одан ары арттыру мәселелерін шешуді қолға алуды талап етеді.

Жоғары білім алу жүйесіндегі мамандарды дайындау мәселелерін Е.Е.Адакин, И.Д.Багаев, В.М.Большов, С.Б.Голуб, А.Б.Каганов, Н.Э.Касапкина, О.Я.Краснова, Б.П.Невзоров, А.К.Осницкий, Е.М.Пеньков, В.А.Пономаренко, Е.Э.Смирнова, Н.И.Тарасенко, С.Н.Фокеева және басқалары өз еңбектерінде қарастырған.

Жоғары білім орындарында оқитын студенттерді кәсіби дайындаудың теоретикалық-әдістемелік негіздерін Л.С.Айзерман, Г.А.Антипов, М.Н.Берулав, А.А.Вербицкий, В.П.Зинченко, В.В.Емельянов, Ф. Каган, М.Ю. Карелина, А.Б.Орлов, Н.С.Розов, Л.В.Скрипникова және басқалары өз жұмыстарында қарастырған.

Болашақ маманның кәсіби деңгейде даму жолдарын қалыптастыру туралы мәселелерді Т.Ф.Белоусова, Ф.Н.Гоноболин, Н.В.Кузьмина, Ю.Н.Кулюткин, В.А.Сластенин және басқалары зерттеген. Кәсіби қызметке қатысты сұрақтар мен студенттердің болашақ мамандықтарына дайындықтарын Б.И.Адакин, С.И.Архагельский, П.Р.Атутов, И.Д.Багаев, В.М.Вольтов, С.Б.Голуб, М.П.Гурьянова, М.И.Дьяченко, Л.А.Кандыбович, А.Б.Каганов, О.Я.Краснова, Т.В.Кудрявцев, Ю.Н.Кулюткин, В.А.Поляков, Н.Ю.Посталюк, Н.С.Пряжников, В.А.Сластенин, Н.И.Тарасенко, М.Х.Титма, С.Н.Фокеева және басқалары зерттеген.

Ғалымдар зерттеген проблемалар сан алуан сипатта болады: оған білім беру жағдайының эсері, тұлғалының мінез-құлқының қалыптасуы мен дамуы, студенттердің шығармашылық қабілетінің дамуы, кәсіби білімдерін жетілдірудің, кәсіби қызметтің сипаттарының бірі болып табылады. Мыңжылдыққа өту кезеңінде білім беру саласы адамзат капиталы мен білімінің ең негізгі құнды стратегиялық ресурстарының бірден-

бір көзі болып табылмақ. Және де оның негізгі алға қарай жылжыта өркендететін тетіктерінің бірі ақпараттандыру болмақ. Ал қоғамды ақпараттандыру болса, оны компьютерлендіріусіз іске асуы мүмкін емес, сондықтан да бұл мәселе өзінің маңыздылығы жөнінен бірінші орындағы мәселелерге айналады. Бұл мәселенің басымдылығы оның негізінде жаңалық екендігінде. Компьютердің пайда болуымен бірге туындаған, соңғы жиырма жыл ішінде, ол өткен ғасырлар тәжірибесін немесе «өз ішінен де» өрбіп дамуды қолдана алмайды. Бұл жағдай өте бір тәжірибелік қажеттілікпен бірге қосылып, студенттерді кәсіби дайындыққа дағдылап білім беруді компьютерлендіру мәселесін қазіргі заманның педагогикасының өзекті және ең алғашқы кезектегі міндеттеріне айналдырады.

Қазіргі кезеңде бүкіл әлем жаңа қуатты төңкерісті басынан өткізіп жатыр, ол адамзаттың күнделікті өмірін, жұмысын, демалысын, қоғамдағы бірлесу тәсілдерімен, тіпті адамдардың өздеріне деген көзқарастарын өзгертуде [1]. Өткен технологиялық төңкерістерге қарағанда, бұл фундаменталды өзгерістің өзгешелігі оның – біздің уақытқа, кеңістікке, қашықтыққа және білімге қатысты түсінігімізді өзгертуі. Ақпараттық төңкерістің негізінде ақпараттандыру технологияның дамуы жатыр, ал оны қолданудың мүмкіншілігі мен сан алуандылығы тек адамның тапқырлығына ғана байланысты болмақ.

Біздің елімізде білім саласын ақпараттандырудың алғашқы қадамдары 1985 жылы басталды, бұл жылы өкіметтің шешімі бойынша, орта жалпы білім беретін мектептерге ақпараттандыру мен есептеу техникасының негізі деген жалпы курсы енгізу туралы қаулы қабылданған.

Қоғамдық санаға «компьютерлік білім» деген жаңа түсінік ене бастады. Бұл дегеніміз есепті шешу тәсілін жаңа ЭВМ (электрондық есеп техникасының) көмегімен шешу дегенді білдірді, сонымен қатар қоғамды дамытуда ақпараттандыру мен ақпараттандыру технологиясы туралы негізгі идеясын түсінуді талап етті [2]. 1990 жылы білім саласын ақпараттандыру туралы тұжырымдама жасалып, жарияланды, бұл біздің қоғамды дамыту үрдістерінің негізгі бағыттары мен сатыларын белгіледі. Ресей мен шетелдегі қашықтықтан білім беруді дамыту мен қалыптастыру мәселелерін талқылау, қазіргі заманда әлемде қашықтықтан білім беру жүйесін іске асыруда нәтижелі тәжірибе жиналғанын көрсетті. Ресейде, әлеуметтік-экономикалық дағдарыс жағдайына қарамастан, жоғары оқу орындарында қашықтықтан білім беру жүйесі пайда болып, ол қарқынды дамып жатқанын байқауға болады.

Шетел педагогикалық ойының тәжірибесі Дж. Боат, Ф.Ведемеер, Дж. Даниел, Р.Деллинг, Д.Киган, М.Мур, О.Петерс, К.Смит, Б.Холмбергтің еңбектерінде сипатталады, Ресей педагогикалық тәжірибесіндегі ақпараттандыру технологиясындағы қашықтықтан білім беру мен сырттай оқу жүйесінің қолдану жолдары мен заңдылықтарына ізденіс, соның ішінде, қашықтықтан білім берудің ерекшеліктері мен мақсаттарын анықтау (А.Ведемеер, Р.Деллинг және басқалары.), қашықтықтан білім беруді «индустриаландырылған және технологияландырылған білім» ретінде ұйымдастырып, оның мақсаты, құрылымы, түрі мен басқа да элементтерін дәстүрлі білім беруден ерекше айырма етіп (О.Петерс), оқу құралдарына талап қойылып, оқу үрдісіне қатысатын студенттердің өзара әрекет ету сипаттарын қалыптастыруды зерттеген (Б.Холмберг).

Қашықтықтан білім беру мәселелеріне арналған конференциялар мен семинарлардың материалдарын қарастыру арқылы теория мен тәжірибе жөніндегі нақты ақпаратты

тездетіп алуға болады. Конференция материалдарының мазмұнына жүгінсек, осы сатыдағы бастаманың иегерлері мен зерттеу жұмыстарын жасап жатқандардың басым көпшілігінің педагогикалық білімнің емес, техникалық білімнің иелері екеніне көзіміз жетеді. Бұған мынадай түсінік беруге болады: қашықтықтан білім берудің техникалық және ақпараттық негізі жаңа ақпараттандыру технологиясының құралдары болып табылғандықтан, олардың білім беру жүйесіндегі қазіргі кезеңдегі қолдануы мен мүмкіншіліктеріне тек қана инженерлік білім алған мамандар жетік түрде баға бере алады. Бұл дегеніміз, қашықтықтан білім беру саласында психологиялық-педагогикалық зерттеулердің анағұрлым жеткіліксіз екендігін көрсетеді.

«2010 жылға дейінгі кезеңдегі Ресей білім беру жүйесін қазіргі заман талаптарына сай дамытудың тұжырымдамасының» «Сапалы кәсіби білім беруді арттыруға қолайлы жағдай жасау» туралы бөлімінде былай деп көрсетілген: «Кәсіби білімді дамытудың стратегиялық бағыттарының қатарындағы алғашқы кезекте тұрғаны білім беру мекемелерінің материалдық-техникалық базасы мен инфрақұрылымын бүгінгі талапқа сай жанарту мен нығайту ерекше орын алады. Оларды ғаламтордағы Интернет жүйесі мен жергілікті ақпараттық жүйеге қосу, жоғары оқу орындарын қазіргі талапқа сай оқу құралдарымен, саймандармен және материалдармен қамтамасыз етіп, оқу үрдісін дамытудың сапасын арттырумен қоса жоғары оқу орындарындағы ғылымға да қолдау көрсету қажет. Жаңа сапалы кәсіби білімге қол жеткізу білім беру жүйесін ақпараттандыру мен оқыту тәсілдерін жетілдіру, ашық сабақ технологияларын белсенді қолдануды іске асыру арқылы орындауға болады» [3].

Алайда, нәтижелі қорытындыларға қарамастан, қазіргі кезде әр жерде сырттай оқудың негізгі түрі ретінде қашықтықтан білім беруді педагогикалық тәжірибеге енгізу ертерек. Жоғары білім беру орындарының материалдық-техникалық жабдықпен лайықты түрде қамтамасыз етілмеуі, профессорлық-оқытушылық құрылымның тәрбие-оқу жұмысы барысында ақпараттандыру технологиясын қолдануды жете қолдана білмеуі, компьютерленген оқу-әдістемелік құралдарының дер кезінде жасалмауы, міне, осы мәселелерді алғашқы кезекте шешу керек, себебі бұлар сырттай оқу бөлімінің студенттерін кәсіби бағытта дайындау барысында ақпараттық-компьютерлік технологияны қолданып, болашақ мамандарға жаңа деңгейдегі кәсіби дайындық алуларына көмектесу қажет.

Білім беру жүйесін компьютерлендіру мен ақпараттандыру мәселелерін көптеген ғалымдар мен оқытушылар зерттеген. Бұл саладағы зерттеулерге өз жұмыстарын С.А.Бешенков, Ю.С.Брановский, В.А.Бубнов, А.В.Горячев, А.В.Еляков, А.П.Ершов, Ю.М.Зыбарев, А.А.Кузнецов, В.С.Леднев, А.Н.Тихонова, Ю.А.Уваров және басқары арнаған. Бұл еңбектерде ақпараттандырылған қоғам туралы түсініктеме беріліп, білім беру жүйесіне ақпараттандыру технологиясын енгізу қажеттілігін қарастырып, оқытудың құрылымдық және әдістемелік аспектілері сипатталып, білім беру саласына ақпараттандыру технологиясын енгізудің психологиялық-педагогикалық мәселелері көрсетіледі, алайда жоғары оқу орындарында ақпараттық-коммуникациялық технологиялар негізінде оқу үрдісін ұйымдастыру, білімді, қабілет пен дағдыны бір жүйеге келтіру мәселелері зерттелмеген.

Қазіргі заманның талабына сай ақпараттандырылған технологияны қолданудың негізінде білім берудің сапасына кепілдік болатын психологиялық-педагогикалық негіздер В.П.Беспалько, Г.В.Лаврентьев, В.А.Логачев, И.Г.Лозицкий және басқалардың

жұмыстарында талқыланған. Бұл жұмыстарда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар жүйелі түрде қолдану арқылы студенттер ғылымдардың негізін қазіргі заманға сай әдістер арқылы оқуға үйретіп, оларды ақпараттандырылған қоғамда ой-қабілеттің жоғары болуын қажет ететін қызметке дайындайтындығы қарастырылғанымен, оқу барысындағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар үрдісін студенттерді кәсіби дайындыққа баулитын арнайы ұйымдастырылған жоспарланған, бірнеше саатылы және өзекті үрдіс деп қарастырылмаған.

Қазіргі замандағы білімнің ақпараттандырылуының ерекшеліктеріне К.Е.Афанасьев, А.Н.Тихонов және басқаларының жұмыстары арналған. Студенттердің компьютерлік біліктілігін қалыптастырудың сұрақтарын Н.А.РусакOVA зерттеген. Студенттердің ақпараттық мәдениетіне қатысты мәселелерін А.П.Ершов өз еңбегінде сараптаса, ақпараттану білімінің негіздері. И.И.Юзвизиннің монографиясында зерттелген. Информатика мен ақпараттандыру технологиясының әдістемелері мен құрылымдық негіздері С.А.Бешенков, Ю.С.Брановский, В.С. Леднев, И.Г.Семакина және басқаларының еңбектерінде зерттелген.

Қашықтықтан білім беру мен телекоммуникациялық жобалардың оқу барысында қолданылуы О.Н.Гавришина, Э.Г.Скибицкий, Л.И.Холина, А.Г.Шабанов, А.Ю.Уваров және басқаларының еңбектерінде қарастырылғанымен, ғалымдар жоғары оқу мекемелерінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы кәсіби дайындықты студенттердің өз біліктіктерін одан ары шыңайта түсуге көмектесетін үрдіс деп көрсетпейді.

Зерттеулер қарама-қайшылықтарды шешуге ықпал етеді, бір жағынан, сырттай оқитын студенттердің сапалы кәсіби білім алуын шыңдай түсу қажет болса, екінші жағынан, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар негізінде сырттай оқитын студенттердің кәсіби дайындығын шыңдайтын педагогикалық жағдай көрсетілмеген. Бұл қарама-қайшылықтың шешімі жоғары оқу орнында жана білім беретін құрал жасауға мүмкіндік береді.

Шетел тілін оқытудың технологиялық дамытуын айтқанда, ең алдымен «дамыту» деген сөздің түсініктемесін айта кеткен жөн. Педагогикалық энциклопедияға жүгінсек, дамыту дегеніміз ескіден жаңаға, бір сапалы түрден екінші сапалы түрге өтумен сипатталатын қозғалыстың ең жоғарғы түрі.

Негізінде, тек ақпараттық-коммуникациялық технологиялар ғана білім беруді ең жоғарғы саатыға өткізуге қабілетті, сол арқылы оның қозғалысын қамтамасыз етеді. Сондықтан шетел тілін оқытудың технологиялық дамытуы туралы айту заңды болып табылады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды кеңінен енгізіп, қолдану шетел тілін оқытудың мүмкіндігі мен потенциалын арттыра түседі. Кейбір авторлардың пікірі бойынша, оқу құралдарының негізінде жасалған технологияны оқыту үрдісі ретінде қолданылуына бірқатар шектеуліктер қояды. Авторлардың айтуы бойынша, технологиялық тәжірибені қолданып, оқу үрдісін құрастыруға болады, бірақ студенттерді ары қарайғы кәсіби қызметке дайындауға қажетті оқытудың диагностикалық мақсаты ретінде белгілі бір оқу материалы, әрекет тәсілдері ғана қолданыла алды.

Нақтылы бір оқу материалының сапалы менгерілуі қорытынды бақылау жасауға ыңғайлы. Алайда оқытушылардың пікірі бойынша, тәрбиелік үрдістің диагностикалық мақсатын белгілеу мүмкін емес. Даму үрдісінде де технологияны қолдануды жоққа шы-

ғарғанда осы дәлелдер келтірілген. Зерттеушілер мынадай қорытындыға келеді, тәрбие мен дамуды технологиялық деңгейде ұйымдастыруға болмайды.

Алайда технология, оның ішінде ақпараттандырылған-коммуникативтік технология, тек студентерді тәрбиелеудің тәжірибесі мен теориясын жаңартуға белгілі бір объективті жағдай жасап қоймай, сонымен бірге, шығармашылық икемді ой-өрісі бар тұлғаларды тікелей дайындайды.

Тәрбие үрдісіндегі диагностикалық мақсаттың мүмкін еместігі туралы дәлелдің еш негізсіз екендігін өз еңбектерінің бірінде, Ақпараттандырылған білім беру академиясының академигі, п.ғ.д., профессор Г.Қ. Нұрғалиеваның қомақты еңбегі тұлғаның құндылық бейімділігінің педагогикалық диагностикасының мәселелерін ашуға арналған. Г.Қ.Нұрғалиеваның ғылыми мектебі тәрбие мен оқу үрдісіндегі технологиялық білім берудің әртүрлі аспектілерін зерттейді (Бақтыбаев Ж.Ш., Ферхо С.И. және басқаларының диссертациялық жұмыстары).

Білім беру үрдісін технологияландырудың түрлерінің бірі – электрондық оқулықтардың тәсілдерінің көптілігі мықты тәрбиелік потенциалы бар білім беретін орта құрастырады [4].

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

[1] Якобсон П.М. Общение людей как социально-психологическая проблема. – М.: Знание, 1973. – 40 с.

[2] Кузовлев В.П. Учебно-методический комплект: (5-9 классы). – М.: Просвещение, 2000. –С.136

[3] Dickenson L. Self-instruction in Language Learning. New Directions in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 200 p.

[4] Нұрғалиева Г.К. Ценностное ориентирование личности в условиях информатизации образования. – Алматы, 2004. –311 с.